

KATALIN VARJÚ

Metodická príručka
k pracovnému zošitu
„Me žav an do ishkola“
Idem do školy

Čítanka bez písmen
(Rozvíjanie školskej zrelosti u sociálne
hendikepovaných detí)

Metodická príručka
k Šlabikáru

I

Metodická príručka k pracovnému zošitu „Me žav an do ishkola“ - Idem do školy

Čítanka bez písmen
(Rozvíjanie školskej zrelosti u sociálne
hendikepovaných detí)

V čom spočívajú problémy vo vyučovaní sociálne hendikepovaných detí?

Predovšetkým v zanedbaní činností, ktoré podporujú rozvoj dieťaťa.

Rodina zápasí s rozličnými problémami. Zo života detí chýba starostlivosť, hra, usmerňovanie. Hlavnou činnosťou dieťaťa je hra. Prostredníctvom hry si osvojuje rozličné pohyby, napodobňuje. Počas hry získava zážitky, skúsenosti. Obohacuje sa jeho citový i zmyslový svet. Keď sa môže hrať, robí pokusy, precvičuje svoje schopnosti.

V prípade sociálne hendikepovaného dieťaťa toto všetko zvyčajne chýba. Najčastejšie nemá hračky. Hrá sa so všetkým, čo nájde, alebo s čím mu dovoľia. Nezvyklo si, že má vlastné veci. Takéto dieťa je pasívne, nevie sa hrať, jeho citový život je chudobný, nemá fantáziu, nezvyklo si na to, že aspoň svoje osobné veci musí uložiť na miesto. Je neisté pri každej činnosti, lebo nemá potrebné zručnosti.

V prvom štádiu vývoja ešte chytalo všetko, dávalo si veci do úst, všetko poťapkalo, to bol jeho pohybovo zmyslový vývoj.

V nasledujúcom štádiu, keď už svoju hru doprevádza rečou, vytvára si vnútorné obrazy, čarby, kreslí, bolo odkázané už len samo na seba. Nevie zoštylizovať svoje konanie, nepomáhajú mu, ostáva osamotené.

V predškolskom veku, keď už dieťa rozoberá, skladá, stavia, zostrojuje, nemá veku primeraný zdroj radosti. Chýba citové prežívanie radosti, víťazstva, ale i prehry, nezdaru, chýbajú spoločné hry s rodičmi, výlety, prežívanie spoločných zážitkov. Nemá pocit istoty, pocit, že ho má niekto rád. V byte neexistuje kúsok miesta, ktoré by mohlo považovať za svoje, kam by sa mohlo bezpečne ukryť ako do nejakého útočiska. Nemá sa s kým pohovárať (mohla by to byť i nejaká zosobnená vec, ktorá je vždy prítomná). Len zriedkavo sa stane, že má obľúbeného macíka či autíčko, „ktorému“ sa často pošťažuje.

V čom sa prejavuje zaostalosť a školská nezrelosť sociálne hendikepovaného dieťaťa?

Nechcem tu teraz rozoberať aspekty biologického vývoja, ale aj v normálnom vývoji reči sú kvantitatívne i kvalitatívne rozdiely.

Slovná zásoba dieťaťa v materinskej reči závisí od rodiny a prostredia, v ktorom žije. Tempo rozvoja reči a chápania významu slov je u sociálne hendikepovaných detí pomalšie. Mnoho pojmov dieťa nepozná ani v materinskom jazyku.

V prípade Rómov k tomu prirátajme aj bilingvizmus, a to nie čistý bilingvizmus, ale taký, že dieťa používa doma, vo svojom sociálnom prostredí vlastný jazyk, ale v širšom prostredí je nútené používať už iný jazyk, v našom prípade slovenský či maďarský. Medzi dvomi jazykmi, ktoré používa, preňho neexistuje nijaká väzba. Väčšinou teda môžeme hovoriť o diglosii. Preto sa rómsky jazyk viaže k rodine, k osade, slovenský jazyk zas používa u lekára, v obchode a pod. V prípade takýchto detí, ktoré počujú súvislú slovenskú reč len v škole (do škôlky nechodili), prejde i rok-dva, kým sa dostanú na takú úroveň, že ich možno učiť.

Čo sa stane vtedy, ak má takéto dieťa ešte aj rečovú vadu, koktá, nevie vyslovovať sykavky, prípadne je mentálne retardované? O trilingvizme už ani nehovorme!

Čiže priamymi dôsledkami rodinného prostredia sú jazykové nedostatky, slabá úroveň

materinského jazyka, v prípade Rómov nedostatočná znalosť slovenského jazyka, artikuláčnej chyby a v každom prípade zlá tvorba viet.

Takéto deti zápasia s poruchami časovej a priestorovej orientácie, zlým zapamätávaním si textu a pohybovými poruchami. Často chýba motivácia, k tomu pribúda ešte zlý režim dňa, nepravidelné stravovanie, nesamostatnosť, poruchy koncentrácie, časté sú i poruchy správania.

Čoho sa bojí sociálne hendikepované dieťa?

Takéto dieťa v mnohých prípadoch nemá ani potuchy, prečo musí chodiť do školy, čo tam bude robiť. Keďže nie je zvyknuté na príkazy, nepozná žiadne pravidlá, v mnohých prípadoch nemá veku primeraného priateľa, nepozná pojmy ako „môj, tvoj, náš, nesmie sa“, je preňho neznáme zariadenie, budova, cudzie sú tu prítomné osoby, a preto nechce v škole zostať. Je to viac ako zdravá tréma. V pozadí hlavných starostí sa skrývajú nasledujúce príčiny:

- domáce telesné tresty, zastrašovanie,
- nedostatok lásky v rodine,
- negatívne pouličné skúsenosti,
- nevhodné filmy,
- negatívne scény v rodine,
- vzťah so staršími súrodencami,
- hladovanie,
- nedostatok bezpečia,
- v zriedkavejšom prípade absencia „milovaného“ predmetu (macík),
- únava, ospalosť.

Čo môžeme urobiť pre sociálne hendikepované deti?

Škola, trieda by mala byť príťažlivá, čistá s láskavou atmosférou. Čo najskôr sa zoznámme s rodinným zázemím dieťaťa, spoznajme dieťa samé a urýchlene nájdime aspoň jednu oblasť, prostredníctvom ktorej ho budeme môcť motivovať (šport, kreslenie, tanec, spev, hra). Pristupujme k nemu individuálne, veď každé dieťa je iné. Usilujme sa o to, aby sa dieťa cítilo dobre, aby malo možnosť prežívať úspech, aby si obľúbilo školu, spolužiakov a dajme mu dôvod, aby si obľúbilo aj nás. Takéto dieťa vie byť k svojmu učiteľovi veľmi prítluné, ale nedovoľte, aby na vás viselo! Vychovávajme, tolerujme, robme kompromisy, chváľme. Nenúťme dieťa do ničoho, ale pokúsme sa ho presvedčiť pekným slovom, nekarháme, nezahanbujeme ho pred spolužiakmi, nezosmiešňujeme ho ani vtedy, keď je to veľmi ťažké. Postavme ho pred voľbu, nech si samo vyberie primeraný trest (sadneš si na bok alebo radšej vrátiš hračku?). Musí sa naučiť prispôsobovať sa a poslúchať. Nerobme to príkazom, ale správajme sa tak, aby dieťa samo prišlo na správne riešenie (napr. „Nerozumela som, čo si mi povedal, povedz to tak, aby som porozumela aj ja.“ Nato on možno až na tretíkrát povie namiesto „Daj mi!“ Prosím.“). Ihneď ho treba pochváliť: „Si šikovný“ a pod.

Všetko treba ukazovať. Denné úlohy treba zahrať. Rozvíjanie reči, pochopenie pojmov a výchova musia tvoriť organickú jednotu. Učiť môžeme len potom, keď sme žiakov už vychovali.

Ich koncentračná schopnosť je veľmi krátka. Pracujme radšej 20 minút aktívne, ako by sme sa mali 45 minút trápiť a neurobiť vlastne nič. Keď sa pri niektorej činnosti unavia,

začnime niečo iné. Motivujme v celkom inej oblasti, vzbudme pozornosť znova. Napríklad, keď už nechcú kresliť, zaspievajme si niečo, a medzitým v rytme piesne pozbierame popadané farbičky a uložíme ich do krabice: „Súťažme, kto pozbiera najviac! „Každý bol veľmi šikovný.“ „Najbližšie sa bude rýchlejšie hýbať aj ten, kto dnes leñošil, veď viete o kom hovorím?“ Nekritizujeme. Ten, kto vie, že bola reč o ňom, sa aj tak ozve. Môžem ešte dodať: „Ja viem kto to bol, ale to neprezradím. V poriadku?“ A dotyčný sa ihneď ozve.

Príprava na školu

Metodické pokyny k Pracovnému zošitu učebnice Idem do školy - Me žav an do ishko-la – Čítanka bez písmen

Keď sa učiteľ dostal až tam, že pozná žiaka, jeho rodinné zázemie, vie prostredníctvom čoho ho možno motivovať, smelo môže siahnuť po učebnici.

Každé dieťa má mať vlastnú učebnicu, ktorú si aj doteraz mohlo listovať. Teraz nasleduje príprava na uvedomelú prácu.

Učebnica vychádza z režimu dňa žiaka.

Režim dňa má nasledovné časti:

Vstanem,
umyjem sa, oblečiem sa.
Moje ranné činnosti pred odchodom.
Niektorý je chorý, ja však odchádzam.
Prišiel som do školy.
Toto robím.
Keď som sa prezliekol, hráme sa.
Cvičíme.
Počítame.
Kreslíme.
Je poludnie - obedujeme, ukladáme si hračky, oddychujeme, olovrantujeme.
Spievame, tancujeme, polievame kvety.
Prichádzajú pre mňa, idem domov.
Cestujem domov.
Na ulici.
Keď musím ísť k lekárovi.
Kým sa ja učím, dospelí pracujú.
Čo robím popoludní alebo cez víkend (koncom týždňa).
Viem, ako sa rodí ovocie.
Večer doma.
Toto sa nesmie robiť.
Po večeri, v noci.
Už všetko viem, môžem ísť do školy.

Činitele, ktoré napomáhajú rozvoj schopností:

rodina - ráno, popoludní, večer, v noci, v prípade choroby, cez deň;

režim dňa - naučme žiakov orientovať sa v čase (pomôže 3. pracovný list);

potreba pohybu - ráno, keď som sa v škole prezliekol, na telocviku, ukladanie hračiek, tanec, polievanie kvetov, idem domov, popoludní, cez víkend;

stravovanie - ráno, na obed, popoludní, večer (možno hovoriť aj o desiati, ak ju majú);

Školská zrelosť: rozvíjanie rozumových schopností (to mám rád)
prispôsobovacia schopnosť (teraz to nemôžem urobiť)
rozvíjanie osobnosti (zle som to urobil)
vôľové procesy (vie sa ovládať)
správanie (to sa nesmie)

Rozvíjacie činnosti:

Nechajte deti hrať sa - musia dobehnúť, čo zameškali
Práca - ukladanie vecí, polievanie kvetov, to isté aj doma
Výchova k samostatnosti - podľa pracovných listov
Rozvíjanie pozornosti - podľa pracovných listov
Rozvíjanie reči - riekanky, básničky, krátke zrozumiteľné príkazy, situačné hry, otázky - odpovede
Spoločenské styky - doma, u lekára, mimo kolektívu, lekár, cestovanie, úrad, pracovisko

ROZVÍJANIE SCHOPNOSTÍ

Dieťa sa má s okolitým svetom zoznamovať hravo, pomenúvaním svojich hračiek. Vychádzame už zo spoznaných hmatateľných vecí. Môžu to byť kocky rovnakej farby, predmety rovnakého tvaru. Teraz už chceme „učiť“. K tomu, aby žiak pochopil, čo od neho chceme, sa musíme dostať prostredníctvom pochopenia pojmov.

Pracujme teda spolu. Všetko znázorňujeme, prikazujeme krátko. Chceme zafixovať obrazy, spomienky. Predovšetkým musíme žiakov naučiť, čo je „riadok“ (vodorovný) a čo je „stĺpec“ (zvislý). Sú to základy školskej práce, no žiaci nepoznajú tieto pojmy.

Vezmite si pracovný list číslo 1.

Zamiešajte do radu vecí nejakú inú vec, ako sú uvedené hračky.

Žiaci budú mať za úlohu túto vec odstrániť. Začnite 3-4 kockami, obrazmi...

Pracovný list je pre učiteľa. Žiak sa učí, precvičuje si pojem „riadok“. Pracuje na základe pozorovania a poznávania rozdielnosti a totožnosti. Mýľte ich často. Pochváľte, keď niekto našiel „chybu“.

Nasleduje pracovný list č. 2.

Začnite s ním až vtedy, keď sa v žiakoch už utvrdil pojem „riadok“.

„Stĺpec“ môže byť zdola hore alebo zhora dole. Tu je podstatné, aby žiaci pochopili, že má „iný smer“ ako riadok.

Keďže teraz sa už „učíme“, ukážeme im rozdiel aj na pracovných listoch, takto to budú vidieť aj znázornené. Opakujeme pojem rozdielnosti a totožnosti. Ďalej rozvíjame pozorovaciu schopnosť.

3. pracovný list.

Orientácia v čase. Na utvrdenie hlavných pojmov a znázornenie plynúceho času použijeme obrázky alebo film, kde sú zobrazené činnosti charakteristické pre jednotlivé časti dňa. Nezabudnime na vizuálne pamäťové obrazy. Čo vidíš? Čo sa stane, ak zatemním okná, ak zažnem svetlo, čo bolo na obrázku? Pamätáš si farbu, veľkosť, tvar? Používame holé vety. Rozvláčne rozprávanie žiaci nedokážu sledovať do konca.

Zahrajme sa, kedy čo robíme.

4. pracovný list - orientácia v priestore.

Položme nejaký predmet na stôl, vedľa stola, pod stôl.

Čo je napravo, naľavo, pod ním, hore? Ukazujme obrázky tak, aby ich každý videl jednoznačne spredu. Precvičujme, „učme sa“. Hrajme sa.

5. pracovný list - rozvíjanie myslenia.

Oblečme sa tak, aby nám niečo chýbalo. Čo chýba zo mňa, z báby, z macka, z obrázku?

Nájdí chýbajúcu vec, daj ju na patričné miesto.

Rozmýšľaj, hľadaj, doplň.

6. pracovný list - rozvíjanie pojmu množstva.

Niečo chýba. Nie je to celé, je to malé, málo, veľké, pridaj, zober.

7. pracovný list - túžba po úplnosti - túžba po riešení.

Núťme deti hovoriť, pýtajme sa, dávajme úlohy.

U žiakov musíme vypestovať určité návyky. Nič nemôže ostať nedokončené.

Všetko, čo sa len dá, vysvetľujme na tabuli, nakreslime všetko.

Puťme žiaka k tabuli. Dovoľme, aby rozvíjali zručnosť svojich rúk, aby rozprávali, dokonca nás môžu aj napodobňovať.

Pracovné listy

Pomôcka na rozvíjanie zručností a schopností

Každý žiak bude potrebovať kartičky, kocky, guľky (čo pozná). Výber je vecou učiteľa.

B	♥	♥	♥	♥
B	▽	▽	▽	▽
B	□	□	□	□
B	♠	♠	♠	♠
D	⊗	⊗	⊗	⊗
●	/	/	/	/
□	*	*	*	*

V ktorom riadku vidíš odlišný obrázok?

V ktorom stĺpci vidíš zhodný obrázok?

Pomenuj obrázky v riadku, potom pomenuj obrázky v stĺpci.

1. pracovný list

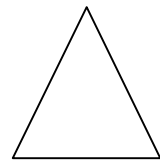
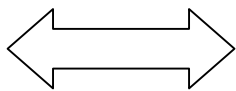
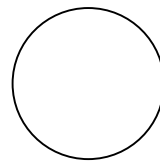
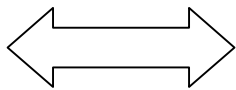
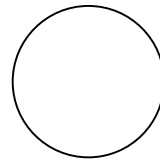
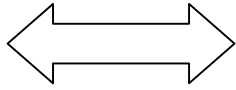
Riadok:

Prečiarkni v riadku ten obrázok, ktorý je odlišný od ostatných.

2. pracovný list

Stípec:

Vyfarbi v stípcoch ten obrázok, ktorý tam nepatrí.

3. pracovný list

Časti dňa

Ráno

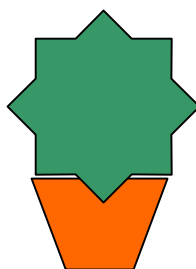
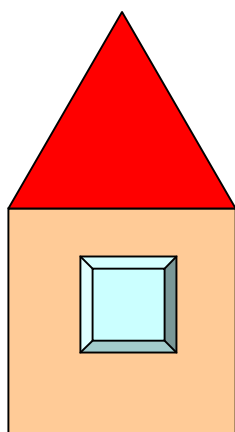
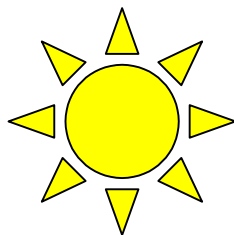
Napoludnie

Večer

V noci

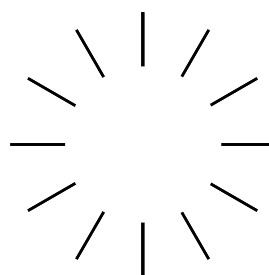
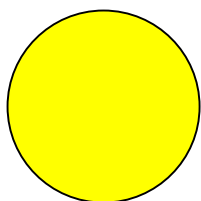
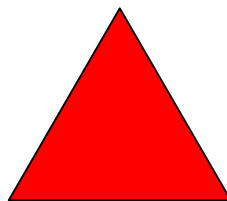
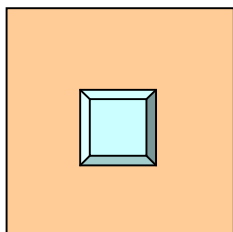
Nakresli, čo robíš v jednotlivých častiach dňa.

4. pracovný list

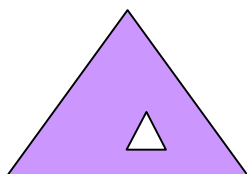
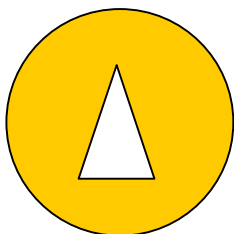
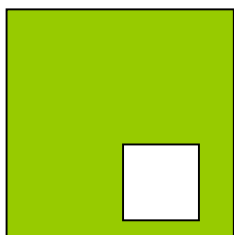
Vpravo, vľavo, dole, hore, vedľa.

5. pracovní list

Čo chýba?

6. pracovný list

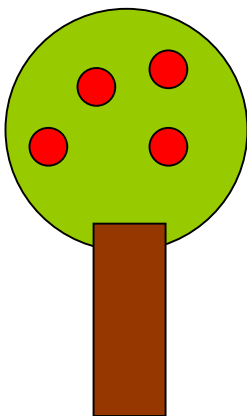

Ktorý chýba?

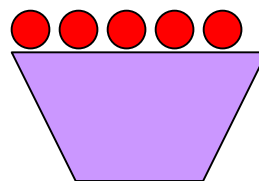
7. pracovný list

Ako sa končí príbeh?

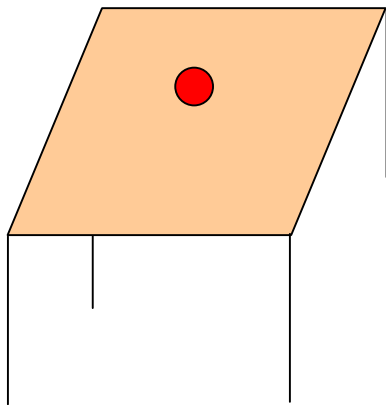
1.

2.

3.

4.

Porozprávaj podľa obrázkov, čo vidíš.
Dokonči príbeh.

Básničky a riekanky k danej pracovnej činnosti

(Odporúčam publikáciu: Marta Lysáková-Lubica Kopinová-Anna Podhorná: Piesne, hry a riekanky detí predškolského veku, SPN, Bratislava, 1989, pozn. prekl.) Uvedené básničky a riekanky možno využiť pri vhodných témach v Šlabikári i v Pracovnom zošite.

Čítajme

Čítaj so mnou, priateľ malý,
čo nám to tu napísali:
a, bé, cé, dé, raz, dva, tri,
robiť zlé sa nepatrí,
e, ef, gé, há, štyri, päť,
všetko dobré urob hneď!

Krista Bendová

Kohút

Kikirikí,
na pántiky,
už je ráno,
vstávaj Janko!

Krista Bendová

Slnko vyšlo, rosu žalo.
Dobré ráno, zavolalo.
Všetko mladé, staré vstalo,
do práce sa poberalo.

Ján Hôrny

Pesnička

Spieval vtáčik na konári
čim-čim-čim,
ja sa pieseň od vtáčika
naučím.

Zaspievam ju potom doma
tisíckrát,
veď tá pieseň vraví: „Mama,
mám ťa rád!“

Krista Bendová

Ďateľ

Nemôže nájsť byt.
Nemá sa kde skryť.
„Diera v zemi - načo mi?“
Klop, klop, klope na stromy.
Bieda je to na svete,
stromy majú zavreté.

Vraví stará vrba žiaľne:

„Mám byt, ale bez jedálne!“
Milý dateľ, ber -
nemáš na výber!

Miroslav Válek

Do školy (úryvok)

Zhora a či oddola,
prišiel rozkaz do dvora,
či sa páči, či sa nie,
že sa začne učenie.
Zavčas rána, za zory,
všetky deti do školy!

Mária Rázusová-Martáková

Povedačky (úryvok)

Postojačky, posediačky
vravíme si povedačky,
Kto ich povie bez chyby,
pôjde so mnou na ryby...

Mária Rázusová-Martáková

Vezmeme si hoblík, píľku,
sadneme si každý chvíľku,
až to kolo spravíme,
potom sa zatočíme.

Ludová riekanka

Hrášok je guľatý,
šošovička hladká,
petržlen strapatý
a mrkvička sladká.

Ludová

Čerešničky

Čerešničky v pároch
visia na konároch.
Ale im to sluší,
aj keď visia z uší.

Jozef Pavlovič

Tu opísaný spôsob rozvíjania schopností nemožno časovo obmedzovať, závisí od danej skupiny žiakov. Vytvárame podmienky na to, aby sa deti mohli čo najviac hrať, aby veľa hovorili, učiteľ hovorí čo najmenej. Podstatné je, aby deti boli neustále niečím zamestnané. Ak je niektorý žiak počas pracovnej činnosti ochotný trhať len papiere, alebo sa chce hrať s plastelínou, dovoľme mu to, keď ho to zamestnáva a neruší tým ostatných.

Pracovný zošit - návrhy pre učiteľa

Aj títo žiaci radi trhajú papier, lepia, skladajú, farbia, čmárajú, strihajú, navliekajú, ale treba ich to naučiť. Musia získať zručnosť vo vykonávaní týchto činností. Jednu činnosť môžu zopakovať aj viackrát, ale žiadna činnosť sa nesmie stať nudnou.

V pracovných listoch nájdete prstové cvičenia (samozrejme môžu sa použiť aj iné, medzitým možno cvičiť, robiť dychové cvičenia). Žiaci môžu pracovať po stojačky, po sedačky alebo aj ležmo, ak by to tak niekto chcel.

V pracovnom zošite sú strany, ktoré ponúkajú priestorové videnie, a tak žiak nemusí ukladať veci „vedľa, pred, nad“ skutočného stola, ale môže to robiť na papieri, aj tak sa rozvíja jeho orientácia v priestore.

Zvieracie hlavy sú pohyblivé, žiaci sa s nimi môžu hrať - zvieratá môžu rozprávať, zatvárať oči, čiže môžu spať a pod.

Používanie ceruzky sa začína písaním jednoduchých čiar, neskôršie sa čiary krivia, krúti, sú čoraz dlhšie.

Rozvíjanie jemnejších pohybov podporujeme skladaním papiera, neskôršie prejdeme na strihanie, lepenie.

Práca so šnúrou sa začína šnúrovaním topánok, uviazaním šnúry. Topánky môžeme zašnúrovať a vyšnúrovať viackrát. Ak sa koniec šnúry rozstrapká, potrieme ho voskom.

Pri vymalovávkach naučme žiakov, aby pracovali vnútri obrysov.

Znaky používané v pracovnom zošite: — urob čiaru

 urob krivku

Pokyny na používanie učebnice a pracovného zošita

Každý žiak bude potrebovať: ceruzku, farbičky, nožnice, lepidlo, šnúru alebo šnúrkou do topánok, 1 gaštan, zvyšky látok, za hrst vaty

Každý musí mať vlastný uterák, mydlo, papierové vreckovky, servítky.

Ľavé strany učebnice obsahujú učivo, ktoré treba naučiť, pravé strany obsahujú výchovný materiál, slúžia na samostatnú prácu žiakov. Sú tam úlohy, ktoré sa viažu k prebratým témam.

Každá strana slúži aj ako vymaľovánka, ale len vtedy, keď sme učivo na nej už prebrali. Tempo práce závisí od žiakov.

V metodickej príručke sú uvedené aj iné pomôcky, ktoré majú učiteľom pomôcť, poskytnúť im nápady.

Pomôcky možno prefotiť pre každého žiaka, vzorové exempláre sa dajú zhotoviť podľa pokynov, žiaci môžu pracovať podľa vzoru.

Čo naučia pracovné listy:

zoskupovanie predmetov podľa ich používania
písanie krátkych, dlhých, rovných a krivých čiar
kto?, čo?, čo jedáva?, kde býva?
rozvíjanie číselnej predstavivosti
škola kreslenia
maľovanie, vyfarbenie
práca s papierom
lepenie, strihanie
dopravné pravidlá
čo sa smie a čo sa nesmie
rozvíjanie manuálnych zručností
príprava darčiekov
orientácia v čase a priestore
správny režim dňa
čo robia moji rodičia, ako im môžem pomáhať

Čo ešte naučíme:

základy hygieny
čisto pracovať
semafor
obliekať sa podľa ročných období
šnurovanie topánok
poznať hodiny (bez minút a sekúnd)
základy stravovania
samostatnosť
ochota pomáhať iným

Pomôcky pre učiteľa:

opisy pracovného postupu nasledovných predmetov:
maketa papierového stola na priestorovú predstavu
pohyblivá mačička, ktorú možno aj kŕmiť
vianočný anjel
reťaz veľkonočných zajačikov
šnurovaná záložka do knihy v tvare psíka a mačičky
topánka so šnúrkou
papierové prezliekacie bábičky (podľa ročných období)
semafor
pohyblivý vtáčik (vpravo, vľavo, dole, hore)

Pripomienky k iným učebným osnovám

K učebným osnovám prípravných ročníkov:

Dvojiročné prípravné obdobie umožňuje deťom, ktoré prichádzajú z málo podnetného prostredia a s jazykovými ťažkosťami, vyrovnáť svoj hendikep a osvojiť si učivo 1. ročníka.. Šlabikár možno používať v 0. ročníku popri vašom obvyklom materiáli.

Učebnicu možno použiť na prvouku v rámci nasledovných tém: jeseň, zima, jar, leto, doma, v triede, v škole, cestou do školy, cestou domov, choroba, sviatky... Aj v pracovnom zošite sa nájdú listy vhodné k jednotlivým témam. Nepárne strany učia, párne zamestnávajú.

Na matematike sa zo Šlabikára dá využiť časť Počítajme z pracovného zošita 14. a 21. strana.

Vo výtvarnej výchove môžu pomôcť nasledovné témy v pracovnom zošite:

- navliekanie
- práca s prírodninami
- dokresľovanie
- práca s papierom, atď.

Špeciálne školy: V 1. ročníku sa vyučujú písmená v troch fázach súčasne tlačené aj písané (naučia sa asi polovicu písmen)

I. fáza: o, O, ó, Ó, m, M

II. fáza: u, U, ú, Ú, l, L, a, A, á, Á

III. fáza: v, V, i, I, p, P, e, E, é, É, t, T, y, Y, ý, Ý, j, J

I keď sa poradie vyučovaných písmen v učebniciach pre špeciálne školy nezhoduje s poradím písmen v Šlabikári, predsa sa dá použiť.

Na hodinách matematiky, prvouky a kreslenia sa dajú využiť pracovné listy podľa obsahu Pracovného zošita.

Pokyny k pracovnému zošitu podľa jednotlivých strán

- 3 Ráno - žiaci rozprávajú podľa obrázku. Ako vyzerá ráno u nás doma? Kde spím ja? Kde spia moji súrodenci, kde spia rodičia? Kto ešte býva s nami?
- 4 Ulož svoje veci na miesto. Čo kam patrí? Čo ostane doma? Čo si môžem vziať so sebou?
- 5 V kúpeľni. Čo tam patrí? Čo tam robíme? Čo budem potrebovať? Aká je naša kúpeľňa?
- 6 Úloha: Ulož svoje veci na miesto. Nakresli ceruzkou čiaru tým smerom, kam by si vec uložil.
- 7 Raňajky: Ako prebiehajú u vás? Čo treba, čo sa nesmie? Patrí sa, nepatrí sa.
- 8 Úloha: Z ktorého stola na obrázku chýba predmet? Zakrúžkuj, čo patrí na stôl. Pomenujme predmety, ktoré vidíme. Čo a prečo nepatrí na stôl?
- 9 Pred odchodom. Čo beriem do školy? Prečo mi balí mama desiatu? Kam si mám uložiť desiatu v taške? Kto je neporiadny? Čo sa stane, keď ochorím? Môžem ísť do školy? S kým sa mám rozlúčiť?
- 10 Úloha: Zatvor svoje zvieratko. Zatvor dvierka. Nakrím ho. Čo jedia jednotlivé zvieratá? Čo sme jedli my? (Teraz už žiaci kreslia priamky z označených bodov, tak sa vytvoria mreže, dvere.)
- 11 Príchod do školy. Mama ide do práce (domov). Budeme s pani učiteľkou. Prezujeme sa (žiaci majú prezuvky). Začne sa hodina, čas sa stane dôležitý.
- 12 Úloha: Kam si ukladáš jednotlivé kusy odevu? Nájdi na svojich šatách alebo topánkach chýbajúce veci a zakresli ich. Pozorovacia schopnosť.
- 13 Opakovanie: V akom poradí nasledujú ranné činnosti?
- 14 Úloha: Prstové cvičenia. (Určite sme zistili, kto ako drží ceruzku, nakoľko je křčovitý.) Precvičujme plynule prvých sedem obrazcov. Neskoršie sa pokúsme o všetky.
- 15 Hra a telocvik. Zoznámenie sa s niektorými pravidlami. Nástup, žiakom ukážeme, čo majú robiť. Neskoršie čakajú v zástupe, kedy príde na nich rad. Žiaci poslúchajú, dávajú pozor na bezpečnosť všetkých i na náradie, ktoré potom uložia na miesto.
- 16 Úloha: Pomôž navliekať korálky. Ihla vojde do dierky a na druhej strane vyjde von. Všetky korálky treba navliecť (nácvič krivých čiar).
- 17 Priateľstvo, chlanci, dievčatá. Obliekanie sa podľa počasia. Kedy sa čo hráme. Hry v kruhu, piesne, základy počtov.
- 18 Nedávajme žiakom písať bezprostredne po hre či telocviku. Robme radšej prstové cvičenia, tieňové obrázky: sliepka, líška, had, orol, zajac, pes.
- 19 Orientácia v priestore - dopredu, dozadu, vpravo, vľavo. Aké telocvičné náradie poznáš? Aký je tvoj telocvičný úbor? Ako si majú dievčatá upraviť vlasy?
- 20 Pozorovanie - precvičovanie očí. Ceruzkou ťahajúc cestu zistíme, ako sa zvieratka dostanú k svojej potrave. Kto čo jedáva?
- 21 Na tejto strane môžeme počítať do desať. Spočítajme, koľko je jednotlivých predmetov: 1 bábika, 2 obrázky, 3 autá, 4 poháre, 5 guľičiek, 6 koláčov, 7 ceruziek, 8 jablák, 9 kvetov, 10 kníh. Pokračujeme zakresľovaním bodiek na kockách.
- 22 Pospájaním bodiek nájdí ukryté zvieratka. Ktoré zvieratka sú na obrázku a kde bývajú? Kde sa najradšej zdržiava (veverička, kohút, kačka)?
- 23 Ako to treba robiť? Ako sa nesmie písať, kresliť? Ako treba sedieť? Môžeme pri písaní jesť, hrýzť pero? Pracujeme čisto.
- 24 Úloha: Sleduj školu kreslenia z kroka na krok. Nauč sa to aj ty. Pracuj čistými rukami, s vystrúhanou ceruzkou, usiluj sa o čistú prácu.
- 25 Jedáleň. Obed. Na čo treba dávať pozor? Popoludňajší oddych, oddych po práci. Kto ako oddychuje? Kto ako pomáha?

- 26 Poskladajme pohár. Sledujme šípky, strihaj tam, kde to ukazujú nožnice na obrázku. Teraz vyskúšajme poháre. Napuštme do nich vodu alebo vložme do nich niečo.
- 27 Skončilo sa dnešné vyučovanie, ideme domov. Rozlúčme sa s pani učiteľkou, so spolužiakmi. Niektorí žiaci idú domov sami, pre niektorých prídu rodičia. Čas, orientácia v čase.
- 28 Ako môžeme tráviť popoludnie, čas po vyučovaní, svoj voľný čas? Pozorne sleduj obrázky, dokresli chýbajúce časti (lopta, švihadlo, farbička).
- 29 Doprava, cestujeme. Kto ako prichádza do školy, ako ide domov? Čo sa smie a čo sa nesmie? Patrí sa, nepatrí sa. Úcta k starším.
- 30 Zostrojme si vláčik! Prázdne zápalkové škatuľky polepme papierom, nakreslime naň okná podľa obrázku. Na iný papier nakreslime pomocou desaťhaliernika kolesá. Kolesá vystrihneme a podľa obrázku ich nalepíme na spodok vagóna. Medzi pevnú a pohyblivú časť krabičiek vsunieme zápalky, takto budú vagóny spojené.
- 31 Cestná premávka - premávaj rozumne. Cesta nie je ihrisko. Zoznám sa so semaforom (pre každého žiaka pripravíme podľa pracovného postupu semafor). V časti A vystrihneme časti označené písmenom x. Popri prerušovanej čiare zahneme papier smerom dozadu. V časti B zafarbíme kruhy na červeno, oranžovo a na zeleno. Časť C vsunieme zozadu medzi časti A a B tak, aby sme mohli zakryť každú farbu. Bezpečná hra, bezpečná doprava.
- 32 Pomenuj deti na obrázku a zisti, ktoré ako ide domov. Každú cestu vyznač inou farbou.
- 33 Kde pracujú dospelí? Kto čo robí, kým sme my v škole?
- 34 Daj do osobitných skupín veci, ktoré potrebuješ v škole, pri športe, pri hre, pri jedení, pri umývaní sa. Opakujme. Všetko treba pomenovať.
- 35 Čo pomáham doma? Čo by som sa ešte chcel naučiť? Čo robím rád a čo nie a prečo?
- 36 Na ktorom obrázku koná chlapec správne? Čo zlé som vykonal? V čom môžem pomôcť svojmu učiteľovi? Čo som sa už naučil?
- 37 O domácich prácach v dome, v záhrade, na dvore. Čo robíme v jednotlivých miestnostiach? Kde bývame my? Kde bývajú zvieratá?
- 38 Nakresli zvieratá a nakrm ich. Kto jedáva mäso? Ktoré zviera dáva mliečko?
- 39 Je večer. Kto čo robí? Kto sa s kým zaoberá, hrá, rozpráva? Koľko môže byť hodín?
- 40 Nauč sa baliť. Podľa pokynov na obrázku zhotov bábiku z gaštanov, nakresli jej oči, ústa, nos, aj šaty jej môžeš vyfarbiť.
- 41 Smie sa to robiť? Kto čo urobil zle? Zvykol si robiť niečo také?
- 42 Ako by si napravil zlé činy? Starú mamu bolí hlava, čo potrebuje, čo jej donesieš, čo jej dáš pod hlavu? Mama žehlí. Čo by si jej vedel pomôcť? Tvoji súrodenci by sa chceli hrať, čo by si im navrhol?
- 43 Chystáme sa večerať. Kto čo robí? Čo robievam doma ja, čo robia moji súrodenci? Kto je už doma? Kto ešte chýba?
- 44 Sleduj obrázky a ku každému obrázku dokresli druhú polovicu. Vyznačené bodky ti pomôžu. Vymenuj názvy školských pomôcok a hračiek. Čo máš ty?
- 45 Zhotov darček na Deň matiek, na narodeniny, na meniny. Pozri si obrázok. Čo potrebuješ? - 2 výkresy, ceruzku, nožnice... Keď si vystrihol prvé srdiečko, polož ho na druhý výkres a obkresli ho. Aj toto vystrihni. Na jednom srdiečku vystrihni okienko a nalep doňho fotku. Zoši okraje oboch srdiečok. Mama aj starká sa budú tešiť darčeku, ktorý si im vlastnoručne urobil.
- 46 Nauč sa zhotoviť reťaz veľkonočných zajačikov. Papier poskladáme podľa obrázku, obrysy zajačika nakreslíme na prvú stranu tak, aby nohy a uši neboli ukončené, lebo ony budú držať zajačikov spolu. Vystrihni zajačika podľa vzoru a rozťahni reťaz. Rozprávajme sa o ľudových zvykoch, o Veľkej noci.
- 47 Disciplína pri práci, rozvíjanie schopnosti sústrediť sa. Zhotovenie anjela (môže to byť

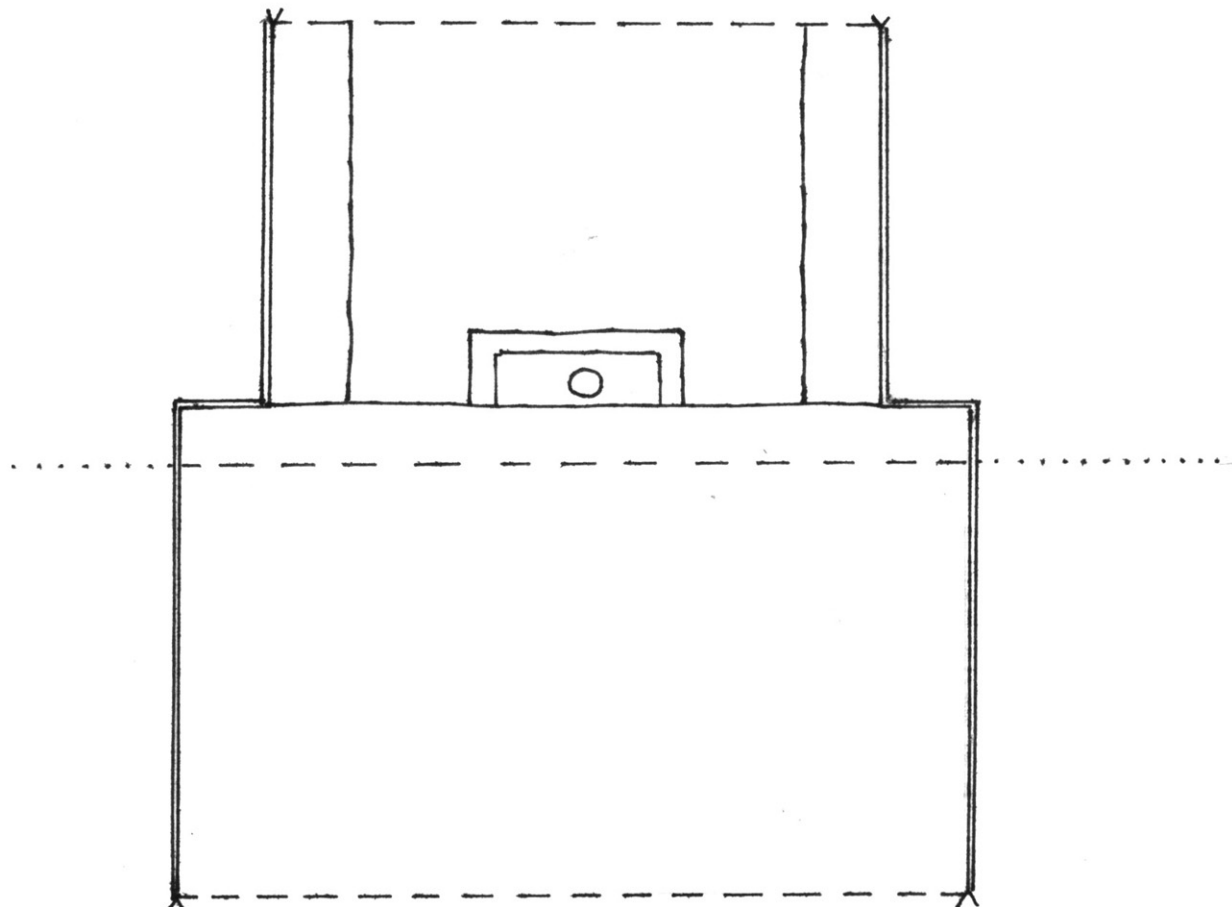
aj ozdoba na stromček). Môžeme použiť aj prázdny valček z toaletného papiera, alebo budeme postupovať pri príprave tela podľa napísaného postupu. Čo potrebujeme? Naučme žiakov, aby si to zistili podľa obrázku. Vlasy sa môžu zhotoviť z vlny alebo z vaty.

- 48 Zhotovenie Mikuláša. Materiál: jablko, orech, zápalka, ceruzka, nožnice, lepidlo, na bradu vata alebo vlna. Zhotovením predchádzajúcich vecí už získali žiaci isté zručnosti. Na zhotovenie čiapky stačí obkresliť pohár alebo iný predmet valcovitého tvaru, kruh vystrihnúť, zastrihnúť do polovice a zlepiť.
- 49 Spôsoby vyjadrenia vďaky: básničkou, milými slovami, dobrým skutkom, vlastnoručne zhotoveným darčekom. Podakovať sa môžeme hocikomu za hocičo. Vieme zhotoviť aj umelé kvety z papiera.
- 50 Zhotovenie kvetu na základe obrázku.

Prajem vám dobrú prácu i príjemnú zábavu.

1. obrázok

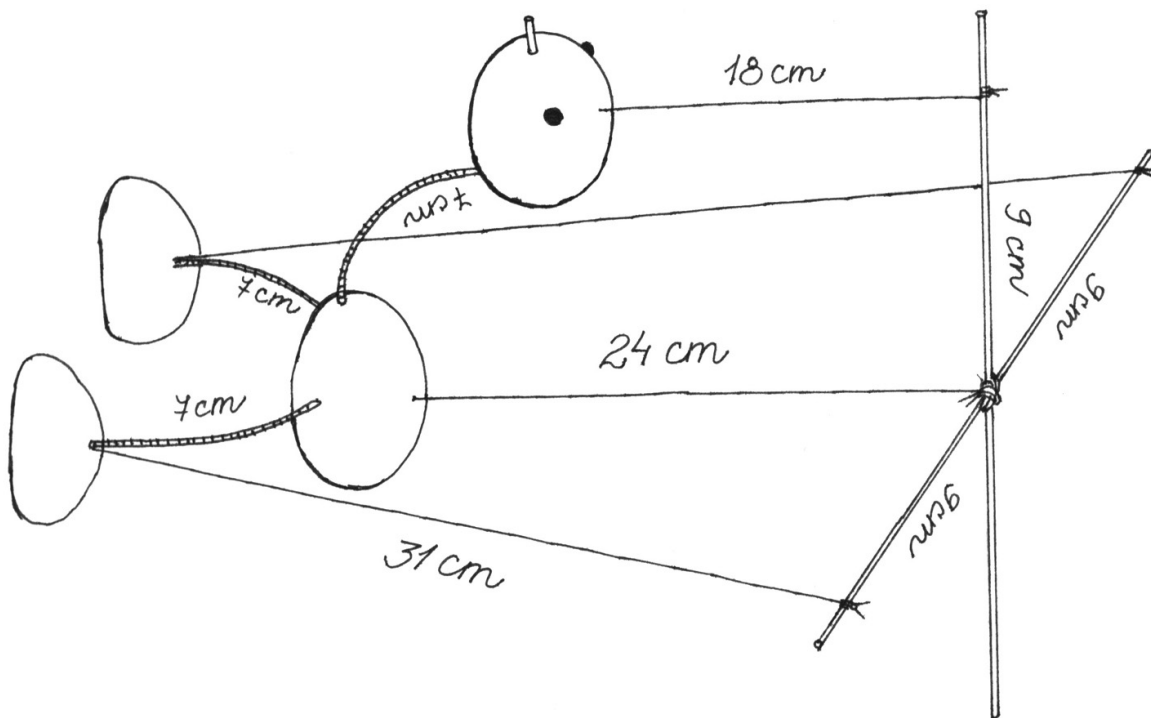
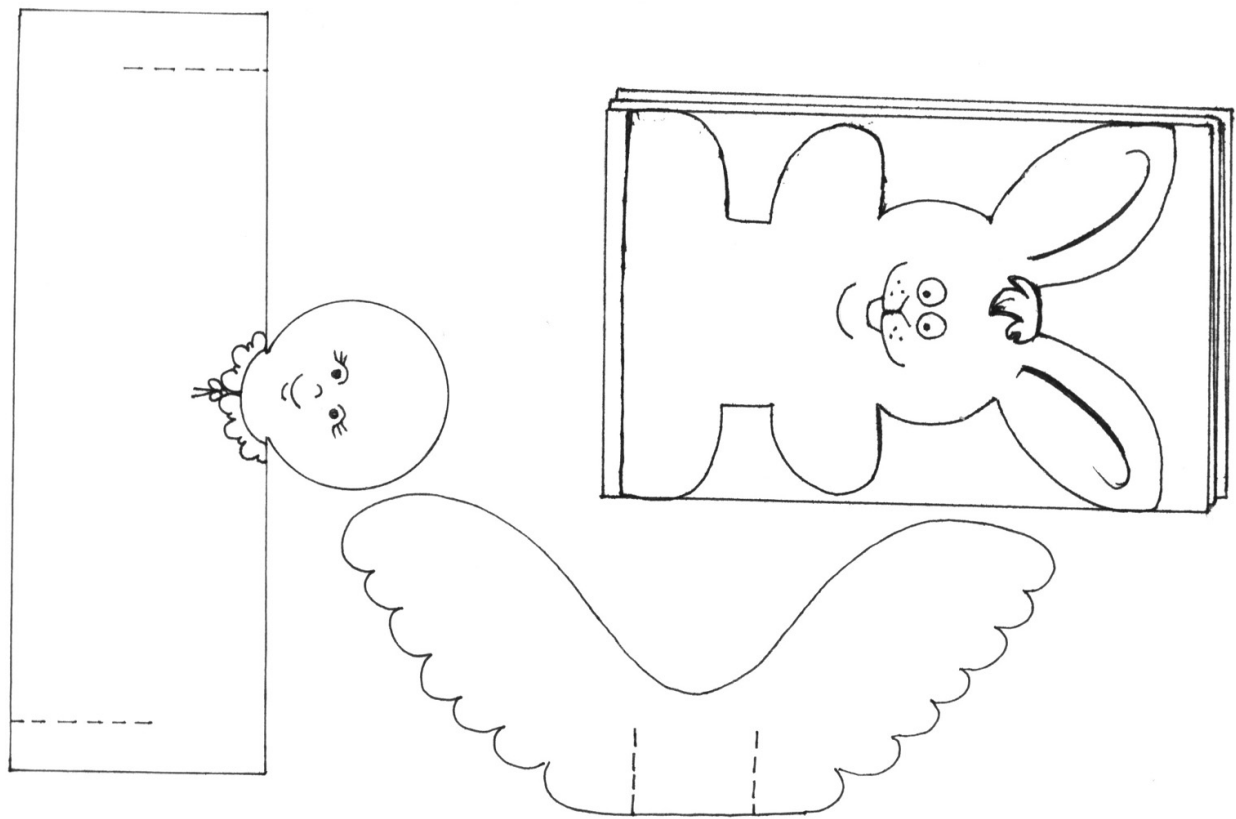
Zastrihneme popri dvojitej čiare. Pri vybodkovanej čiare posunieme dozadu. Popri prerušovanej čiare nad zásuvkou potiahneme smerom k sebe. Záhyby treba dobre stlačiť, aby sa nelámali. Takto sa dá urobiť všetok nábytok. (1. obr.)

2. obrázok

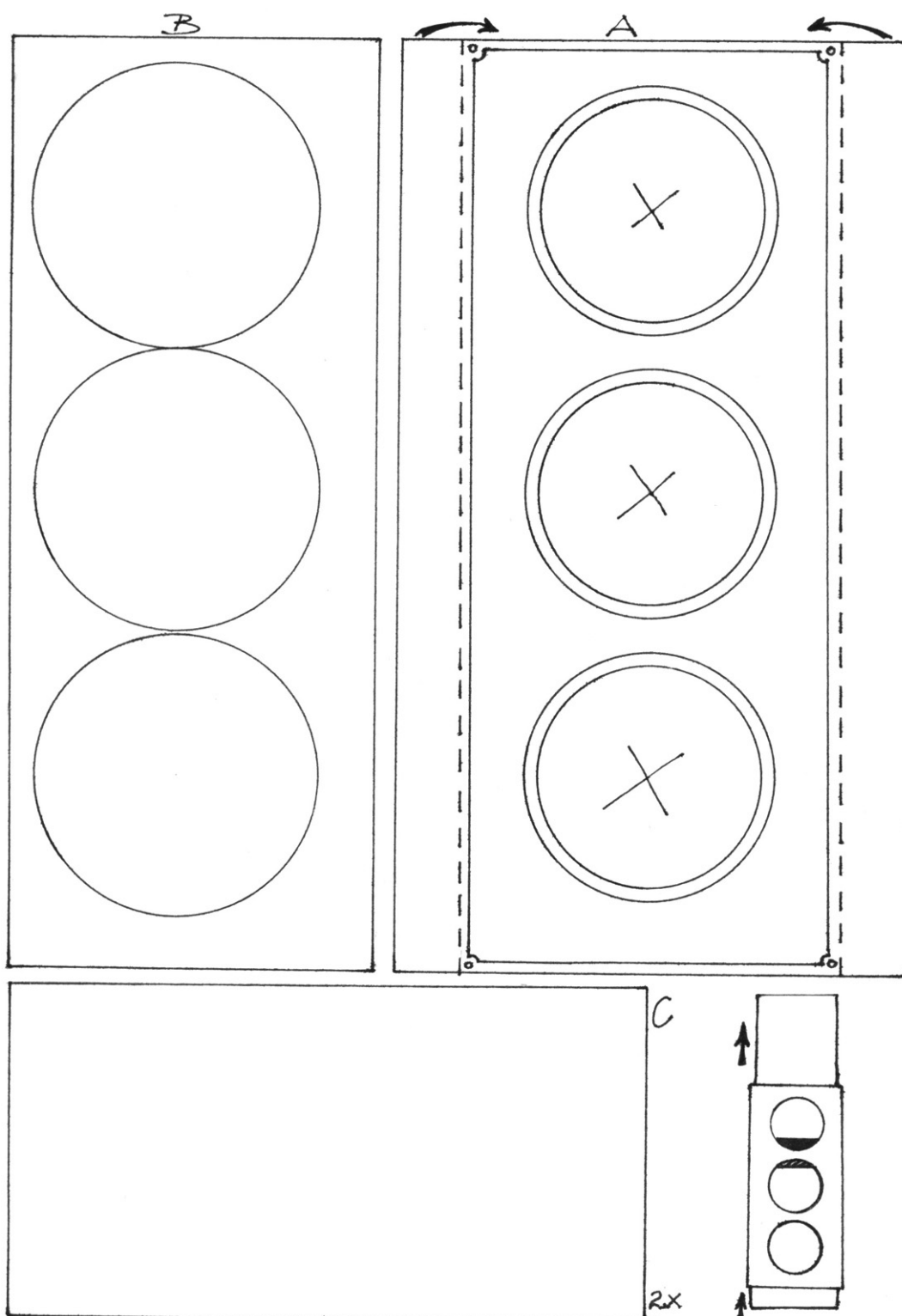

3. obrázok

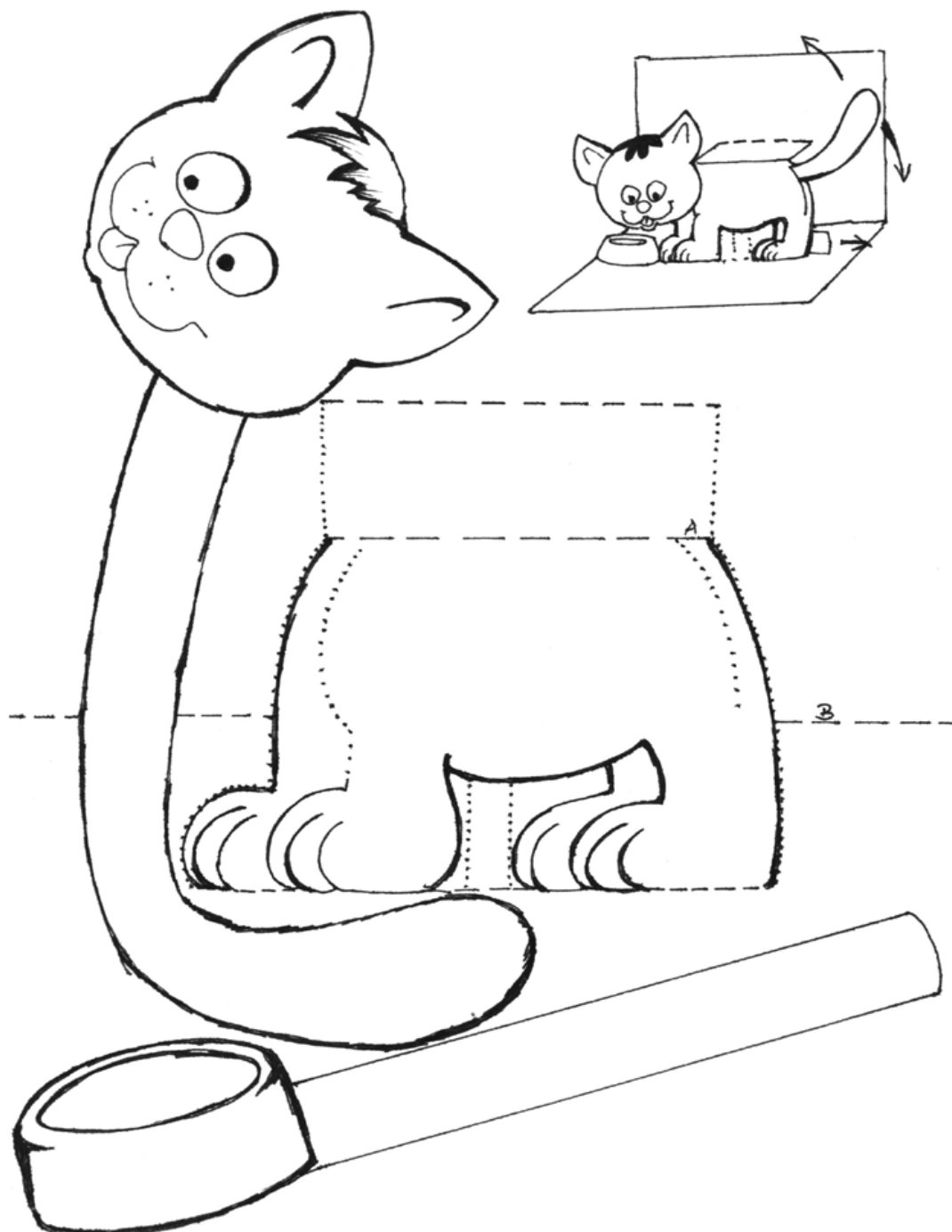
4. obrázok

Pracovný postup: V časti A vystrihneme kruhy označené písmenom X. V časti B vyfarbíme kruhy na červeno, oranžovo a na zeleno. Časť B sa vsunie do časti A, zahnú sa okraje. Časťou C zakryjeme farby, ktoré práve nepotrebujeme.

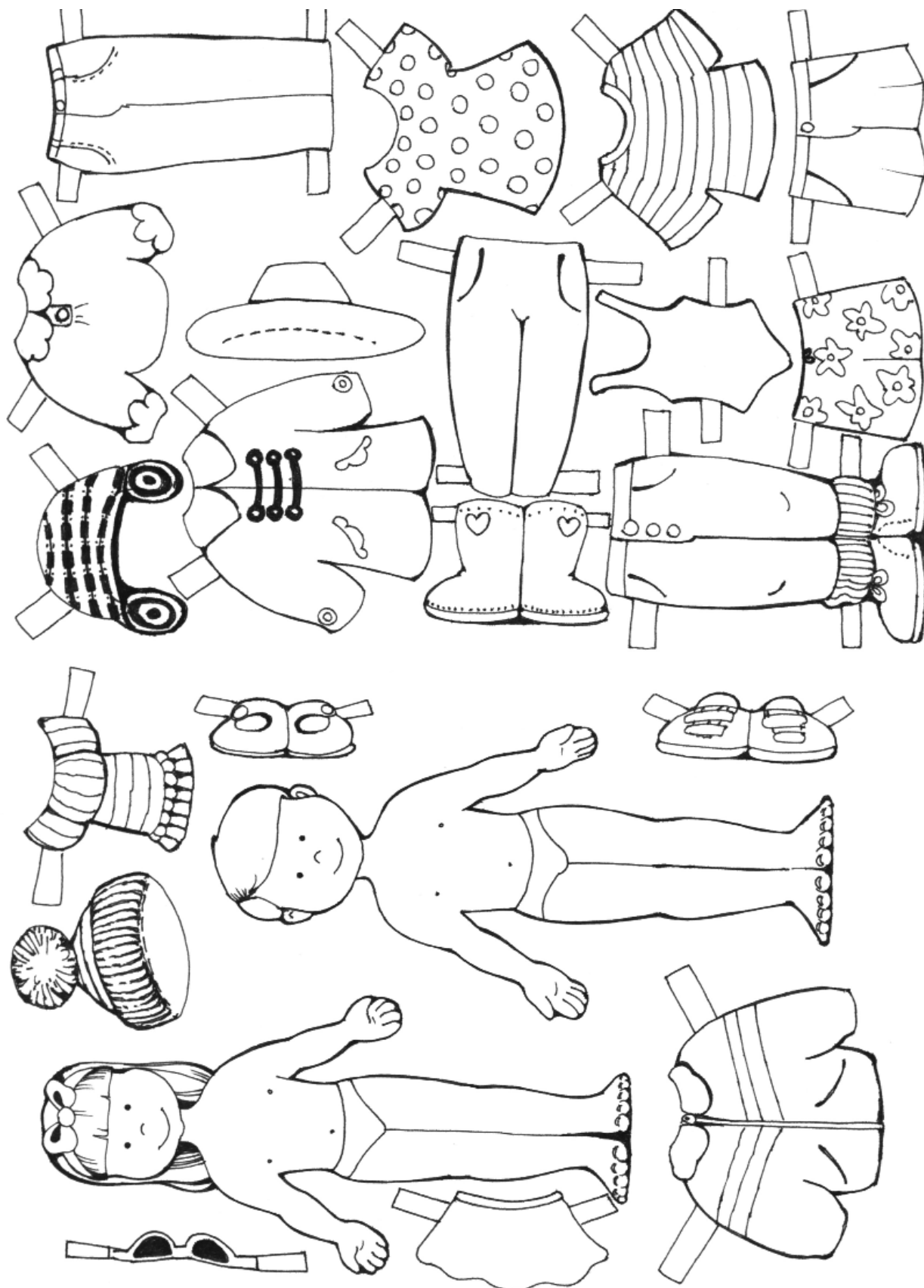
5. obrázok

Obrázky nakreslíme dvakrát. Z jedného vystrihneme hlavu a misu, z druhého vystrihneme telo. Pozdĺž vybodkovaných čiar zastrihneme. Časť A potiahneme dopredu, časť B dozadu, cez otvor vsunieme hlavu. Pod brucho navlečíme misu tak, aby nevypadávala.

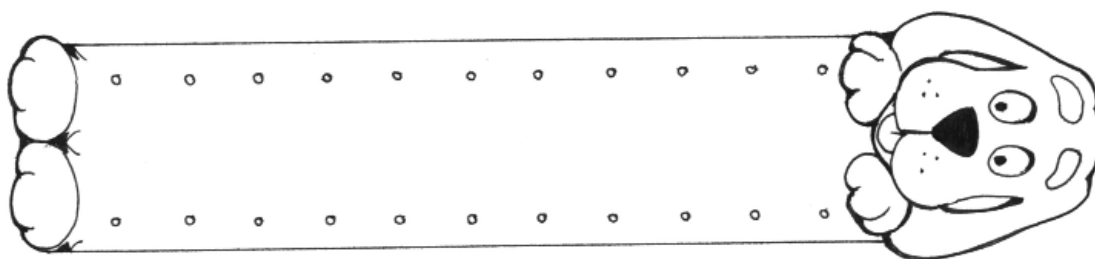
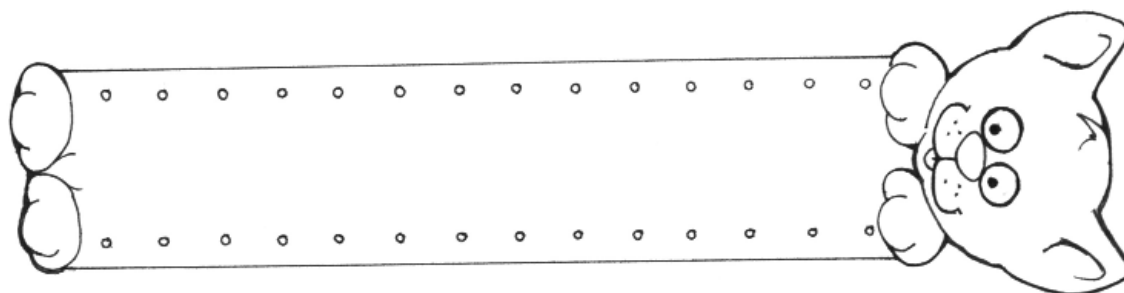
6. obrázok

Čiapku a klobúk zastrihneme pozdĺž prerušovanej čiary a tak pripevníme na hlavu (6. obr.)

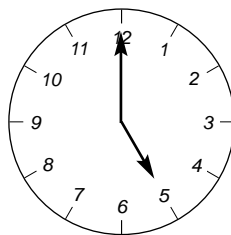
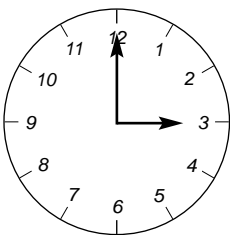
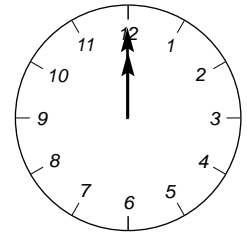
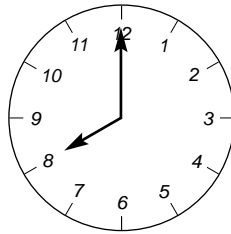
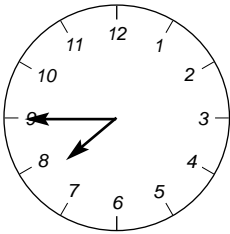
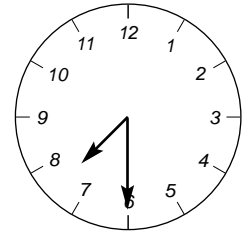
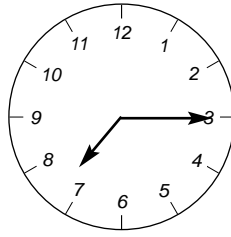
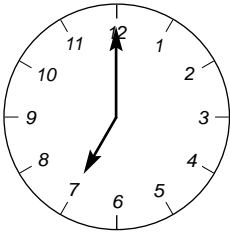

7. obrázok

Kruhy (dierky na topánkach) označené písmenom X vystrihneme. Môžeme šiť krížikovým stehom alebo rovno. (7. obr.)

8. obrázok

II

Metodická příručka k Šlabikáru

O poslaní knihy

Keďže sa rómsky jazyk podstatne líši od nášho a „vnútorná“ sila Rómov žijúcich v kmeňoch (v osadách) však určuje vzťahy jednotlivca k vonkajšiemu svetu, pokúsila som sa vypracovať takú metódu na vyučovanie písania a čítania, ktorá by bola „šitá na mieru rómskych žiakov“.

Pre žiakov obsahuje učebnica „Čítanie bez písmen = Idem do školy“ program rozvíjajúci školskú zrelosť, *Pracovný zošit* kompenzuje ich spoločensky hendikepovanú situáciu a pomáha zachovať ich identitu bez akýchkoľvek predsudkov a pocitu zasahovania do identity.

Tradičné prostriedky a metódy učiteľa, ktorý nepozná tradície a kultúru Rómov, sú v prípade rómskych žiakov nepoužiteľné a učiteľ, ktorý ich chce presadiť za každú cenu, je pre nich neprijateľný.

Táto učebnica je vhodná na vyučovanie negramotných dospelých práve tak, ako na vyučovanie písania a čítania iných spoločensky hendikepovaných osôb, stačí totiž pri „východiskovom písмене“ vymeniť jediný obrázok.

Len málo ľudí vie, z čoho prameňa konfliktné situácie, komunikačné ťažkosti Rómov, ktoré „vnútorné sily“, kultúrne osobitosti ich odlišujú od nerómskych druhov.

Základom spoločnej práce je prijatie toho druhého, tolerancia a ochota robiť kompromisy. Nezahanbujme nikoho, ale radšej pochváľme, budme pružní aj vtedy, keď je to často až nadľudsky ťažké!

Vytrvalá práca prinesie svoje ovocie aj vtedy, ak je postoj rómskych žiakov, ktorí pochádzajú z rozličných kmeňov, k učeniu celkom rozdielny.

Pedagóg nie je súťažiacim partnerom, ale je priateľom, učiteľom, psychológom, sudcom i poradcom v jednej osobe.

Zostavenie a používanie tejto učebnice je založené na výsledkoch „tieňových výskumov“ pri zachovaní vyššie uvedených faktov, je „šitá na rómskych žiakov“, ale dá sa použiť aj v prípade spoločensky hendikepovaných osôb.

Zostavenie učebnice

Popri tlačенých malých a veľkých písmenách sa súčasne objavia aj písané malé a veľké písmená.

Používanie veľkých písmen sa ihneď viaže k vlastným menám.

Danou hláskou (písmenom, ktoré ju označuje), ak je to možné, vždy začíname slovo.

Vychádzame z rómskeho jazyka, lebo taktó nie je učenie pre žiaka natoľko cudzie, inde sa však opierame o slovnú zásobu žiaka.

Keďže sa písmená rómskeho a slovenského jazyka celkom nezhodujú, učíme najprv tie zhodné.

Keď sa dostaneme až sem, v žiakoch sa už zafixuje, že každé malé písmenko má svoj veľký pár, ako i to, že tlačené písmená sú v knihe, písané zas v zošite, že vlastné mená sa začínajú veľkým písmenom.

Pri úlohách je dôležité si uvedomiť - či už je slovo napísané veľkými tlačеныmi alebo malými tlačеныmi písmenami - že podstatné je spoznať dané písmeno.

Už aj pri krátkych slovách zdôrazňujeme, ktoré je prvé a ktoré posledné písmeno, aby žiak pochopil, ktorým písmenom sa slovo začína a ktorým sa končí! Neskoršie spočítame, z koľkých písmen sa skladá dané slovo, lebo len tak dosiahneme, aby žiak neskoršie nepísal slová spolu, aby každé písmeno napísal v tom poradí, ako odznelo a prečítal ho v tom poradí, ako je napísané.

Pri nácviku každého písmena hľadajme slová, ktoré sa týmto písmenom začínajú, neskôršie bude dané písmeno uprostred slova, potom na konci, lebo toto je účinná metóda pri vyučovaní písmen, ktoré sú v ich jazyku neznáme.

Ihneď hľadajme naučené písmeno v neznámom texte! Môže to byť text vystrihnutý z novín, rozprávková knižka či karty s písmenami.

Od začiatku vyučovania písmen treba poukázať na to, že písmenami slovenskej abecedy sa dajú napísať aj rómske slová. Pre žiakov to totiž nie je celkom samozrejmé. To je druhý dôvod toho, že pri nácviku písmen vychádzam z rómskeho jazyka a začínam písmenom „d“ (daj, dej = mama, dad = otec).

Dôležitou časťou učebnice je aj používanie malých „okienok“. Najprv poukazujú na počet vyslovených písmen (hlások). Potom sa vzťahujú na poradie vyslovených písmen, napokon na to, že dané slovo sa skladá z týchto písmen v tom istom poradí, ale už sú spojené tak, ako ich vyslovujeme, lebo hovoríme plynule, čiže spájame písmená jedno po druhom.

Našou prvou úlohou je, že preveríme jazykovú úroveň žiakov.

Necháme žiakov hovoriť a sledujeme výslovnosť, pohyby úst, rečové vady, intonáciu, slovnú zásobu dieťaťa.

Na previerku žiakových rečových zručností, na samostatný rečový prejav dobre poslúži obrázkový materiál z Pracovného zošita k učebnici „Čítanie bez písmen = Idem do školy“ (spomínaná učebnica slúži na rozvíjanie školskej zrelosti spoločensky hendikepovaných detí). Takto zistíme nielen spôsob reči žiaka, ale aj to, ako pochopil text či v tomto prípade obrázok. Dávajme pozor na rytmus reči i na to, ako dodržiava prestávky medzi slovami a vetami.

Je to dôležité preto, lebo rómsky žiak hovorí všetko spolu. Nedodržiava hranice medzi slovami, koniec vety, na zlom mieste sa nadýchne, ináč artikuluje.

Pri príprave na vyučovanie dávajme pozor aj na to, aby svoje vedomosti reprodukovali žiaci aj porozprávaním obsahu textu, prednesom básničky či rozprávky.

Preto sa vráťme k metóde „hovorím“, „ukazujem“, „zahrám“.

Na utvrdenie vedomostí používal žiak tento spôsob aj doteraz.

Pridržiame sa dôsledne obrázkového materiálu, lebo dieťa sa svojím spôsobom myslenia silne viaže k obrazu. Prijíma aj počúvaný, hovorený text, ak ho môže aj vizuálne sledovať. Ak je „hovorený“ text bez obrazu, jeho myseľ sa zatúla, nedáva pozor.

Nehovorme veľa! Príkazy i otázky dávajme v krátkych vetách. Presvedčme sa, či žiak rozumie, čo od neho chceme.

Nepoužívajme synonymá, dovoľme, aby sa dieťa naučilo, čo má pri jednotlivých príkazoch robiť.

Učebnica

Táto učebnica je súčasne šlabikár, pracovný zošit na čítanie a písanie, počtovnica i prvouka. Prečo?

Rómskych žiakov ako i spoločensky hendikepované deti odstrašuje množstvo kníh, množstvo úloh, husto popísané stránky. Zo školských pomôcok, ktoré má doma, vždy niečo zabudne. Zabudne, čo je na domácu úlohu, kedy čo má priniesť. Cieľom je to, aby sme čo najjednoduchšie naučili najdôležitejšie základy, na ktorých budeme neskôršie stavať.

O rozvíjaní rečových zručností

Od prvých stránok učebnice sa vždy pýtame, necháme žiaka hovoriť, učíme školské pojmy.

Chudobná slovná zásoba a nesprávna tvorba viet sú príčinou, že títo žiaci sa ťažko učia básničky a riekanky. Preto učíme len veľmi jednoduché, krátke básničky. Usilujme sa o to, aby boli veľmi jednoduché, pre nich zrozumiteľné.

Porozprávajme sa o nich, gestami a mimikou ukazujme, o čom je básnička, riekanka. Neučme také básničky, v ktorých sa stretnú s nevšednými slovami. Básničky musia žiaci reprodukovať doslovne, lebo aj vtedy, keď rozumejú obsah textu, sú náchylní na to, že si vyberú len niečo z obsahu.

Tlieskajme na rytmus verša, alebo vymyslime krátku melódiu. Naučme veľmi veľa básničiek.

Aj texty piesní učme vždy po riadkoch spolu s melódiou a rytmom, lebo neskoršie pôjde spojenie textu a melódie či slabikovanie ťažkopádne.

Žiaci majú veľmi radi hádanky, lebo nimi často zaskočia doma aj dospelých.

S pesničkami sa často hráme, spievame ich slabikovane, niektoré slovo hovoríme len pre seba, niekde si sadneme, zatlieskame, dupneme. Kde sa to dá, ukazujme, o čom spievame.

Pesničky využime v situačných hrách práve tak ako básničky a hádanky.

Naučené básničky využime v rámci hociktorého predmetu najmä vtedy, ak sa do témy hodia aj svojím obsahom.

Pomôcky

Pripravme si obrázky, číselné karty, figúrky zvierat, hračky.

Keď cítime, že sa deti unavili, strácajú schopnosť koncentrácie, pokračujme v práci iným spôsobom. Kreslime, ukazujme, hýbme rukami, nohami, hlavou, môžeme si pri tom aj zacvičiť, alebo použime spoločné výkriky, povzbudená.

Súťažme!

Kto urobí niečo dobre, dostane bod alebo kocku.

Kto bude mať na konci hodiny najviac bodov alebo kociek? (Musia si však zvyknúť na to, že na konci hodiny musia všetko vrátiť.) Vždy hodnotme.

O precvičovaní písania

Ešte pred výučbou písmen sa zaoberajme nácvikom tvarových prvkov. To je úloha prvých mesiacov. Žiaci napodobňujú predpísané tvary.

Pred výučbou písmen i medzitým utvrdzujme toto:

to je nízke písmeno,
to je stredne vysoké písmeno,
to je vysoké písmeno.

Sklon jednotlivých písmen je veľmi rozdielny.

Sústredme sa na charakteristické znaky tvaru písmena a na výšku.

Pri spájaní písmen je najviac problémov s písmenami „B“, „b“, „V“, „v“, „D“, preto ich spájajme dlhším oblúkom.

O tematickom pláne

Učebnica sa zaoberá jedným písmenom na jednej strane. To však neznamená, že každý deň budeme učiť z novej strany.

Vedomostná úroveň žiakov rozhodne o tom, ako, akým tempom budeme vo vyučovaní postupovať.

Radšej sa s jednotlivými písmenami zaoberajme dlhšie, najmä s tými, ktoré v rómskom jazyku nie sú.

Básničky a riekanky vyberajme podľa rečovej úrovne žiakov v triede. (Podľa voľného výberu učiteľa.)

Prax ukazuje, že sa stane, že niektoré dieťa vie už päť básničiek, a iné nevie ani dve. Sústavne opakujme!

Individuálny prístup je nevyhnutný.

Diktát

Diktujeme od naučenia prvého písmena.

Najprv opakujeme: malé písmeno, veľké písmeno, malé tlačené písmeno, veľké tlačené písmeno. Potom píšeme do vzduchu, končíme precvičovaním prstov.

Diktujeme len písané písmená. (Je najlepšie, ak vtedy odložíme tabuľku s abecedou.)

Neskoršie, keď už diktujeme krátke slová, môžeme nechať tabuľku s písmenami vonku, lebo mnohí ešte budú hľadať písmená pomocou obrazu. Použijeme staré písmenkové karty v prípade, keď rómsky základ nie je dostatočný.

O ťažkostiach čítania

Pretože rómsky žiak hovorí všetko spolu, začneme čítaním krátkych zrozumiteľných slov. Je dôležité, aby žiak rozumel význam slova. Napr.:

„dá“ - dve písmená = dve hlásky:
prvé je „d“,
druhé je „a“.

Vyslovíme ich najprv zvlášť, potom spolu.

Čo znamená toto slovo? Čo môžeme dať? Utvoríme s týmto slovom vetu.

„Mama dá.“ - Kto je mama? „Mama“ je osobitné slovo.

- Čo dá? Slovo „dá“ je tiež osobitné slovo.

Takto ukážeme žiakom, že medzi dvomi slovami je prestávka. Prvé naučené písmeno je „d“, písmeno „a“ ešte nepoznajú. Napíšme na tabuľu slovo „dá“ a namiesto písmena „a“ dajme bodku: písmeno d . - vidíte, polovicu slova už viete napísať. Keď hovoríme, nepovieme „dé“, ale v slove „dá“ dve písmená patria spolu, tak ich aj vyslovujeme.

K slabikovanému čítaniu sa žiak dostane ťažko a kým slovo prečíta, nerozumie jeho význam. Keď sa už pri krátkych slovách naučí, že písmená spájame jedno za druhým, a tak dostaneme zrozumiteľné slová, bude hľadať jeho význam. Napriek tomu, že hľadáme krátke slová, žiaci si musia uvedomiť, že máme aj dlhé slová. Na to slúžia pod obrázkami „okienka“, ku ktorým sa vrátíme a zapíšeme do nich písmená, ktoré sme sa medzitým naučili. Pri každej príležitosti ich žiaci prečítajú znova. Ktoré písmeno ešte nevieme?

O vyučovaní písmen

Pri vyučovaní písmen musíme vytvoriť tri väzby:

VIDÍM - vizuálna

POČUJEM - akustická

HOVORÍM - artikulačná.

Táto trojitá väzba sa vytvára ťažko, preto písmená hovorím vždy zreteľne tak, aby ma žiaci dobre videli, rukami ukazujem, žiaci hovoria písmeno v skupinách i jednotlivito až dovtedy, kým sa v nich nezafixuje. Vyžadujem, aby hlásku vyslovili zreteľne.

Upozorníme žiakov, že každé písmeno sa líši od toho druhého, preto ku každému písmenu povieme niečo také, čím sa stane zvláštnym a tak si ho zapamätajú.

Napr.: písmeno „d“ má zadok,
písmeno „b“ má brucho.

Napomáhame tým vytvorenie vizuálneho obrazu:

písmeno „a“ (písané) má nohu,
písmeno „o“ (písané) má ucho.

VIDENÁ a HOVORENÁ pamäťová stopa sa musí vytvoriť súčasne.

Poznámka: Veľa žiakov hovorí nečisto. Keď však ja vyslovím písmeno zreteľne a žiak si ho spojí s „dobrým“ obrazom, naučí sa dobre písať aj vtedy, ak nevie vyslovovať sykavky, fixuje na základe sluchu.

Rómski žiaci píšu väčšinou ťažkopádne (chýba im obdobie čarbania), preto je potrebné veľmi dôkladné precvičovanie. Aby sa im to nezunovalo, môžeme nacvičovať písanie aj po častiach, napr. pri písaní písmena „a“ - zvlášť slivka, zvlášť noha, slivka s nohou... (obrázok)

Postupujme pomaly! Na písanie odporúčam zošit M-511, na počty zošit M-510 a obvyklé pracovné zošity.

Spájaním písmen (zlepením) sa zaoberáme už pri poznaní dvoch písmen. Takto sa stane samozrejme písanie zrozumiteľných slov. Takto si žiaci uvedomia, na čo slúži písanie.

Učebnica ako čítanka

Žiakom dávame neustále príležitosť na rozprávanie. Čo je na obrázku? Čo ti pritom napadne? Kde bolo naučené písmeno (hláska)? Pozrime si písaný text. Kde je písmeno? Koľké je v poradí? Je písané? Je tlačené? Je malé? Je veľké?

Učebnica ako pracovný zošit

V „okienkach“ nahrádza neznáme písmeno bodka. Známe písmeno napíšeme na príslušné miesto. Na školskú prácu používame zošit. V škole dáva príkazy učiteľ. Pri samostatnej práci vychádzame z daného pracovného listu alebo „z okienok“, ktoré určí učiteľ.

Učebnica ako základy prvouky

V prvom rade sú to štyri ročné obdobia: orientácia v čase a priestore,
rozvíjanie slovnej zásoby, porovnávanie,
domov a škola,
rozdielnosti, podobnosti
ochrana zdravia, obliekanie,
práca, oddych.

V rámci týchto tematických okruhov sa prejavujú rozdiely vo výchove i vo zvyklostiach. Charakteristické znaky a kmeňové odlišnosti si žiaci uvedomia tak, že spoznajú odlišnosti a zistia, že to isté sa dá robiť aj ináč.

Základy počtov

Za pomoci obrázkov (počítaním predmetov) učíme súčasne tlačené i písané číslice, ukazujú na prstoch množstvo.

Najčastejšie chyby rómskych žiakov:

Ináč vyslovujú hlásku „r“ a „h“ (vyplýva to z ich jazyka).

Často sa stáva, že k hláskam „s“, „k“, „t“, „p“ pridávajú hlásku „h“, takto vznikajú hlásky „sh“, „kh“, „th“, „ph“ (v rómskom jazyku je veľa takto sa začínajúcich slov). Namiesto „h“ mnohí vyslovujú „ch“.

V rómskom jazyku nie sú dlhé samohlásky.

Namiesto hlásky „s“ vyslovujú „š“,

namiesto hlásky „č“ vyslovujú „c“,

namiesto hlásky „ž“ vyslovujú „z“.

Dvojité písmená sa vyskytujú len v prevzatých slovách.

Uvedené chyby vyplývajú z jazykových odlišností. Teraz, keď toto všetko už viete, označte si tieto písmená výkričníkom a pri ich vyučovaní sa usilujte ešte viac dbať na výslovnosť.

Odhalila som vám hlavné príčiny neúspechu rómskych prvákov.

Chyby v písaní

Už som spomenula, že ku každému písmenu treba povedať niečo charakteristické, čo si každé dieťa zapamätá. Čo to práve bude, závisí od zloženia triedy. V prvom rade to, z čoho sme vychádzali v prvých dňoch.

Celé roky som sa trápila s písmenami „o“, „ó“, „i“, „í“, „u“, „ú“. Sústavne si ich mýlili. V jeden deň som nazvala písmeno „u“ zadkom. Nikdy viac nepísali namiesto neho ani „i“, ani „o“. Písmeno „o“ zas dostalo meno „ucháň“, odvtedy ho aj tak učím.

Najčastejšie chyby sa vyskytovali pri písaní nasledovných písmen (žiaci si ich mýlili):

a - o

b - l

l - f

f - j,

pri veľkých písmenách to boli P, B, R.

Pri čítaní si žiaci najčastejšie mýlia:

t - f

d - b

m - n

u - n

h - n.

Návrh tematického plánu

Po pozorovacom a prípravnom období sa pokúsme naučiť za týždeň dve nové písmená. Neustále dávajme žiakom písať písané malé a veľké písmená, tlačené malé a veľké písmená precvičujeme vizuálne podľa obrázku, v tlačennom texte.

Neberme do úvahy tradičné vyučovanie písmen a jeho tempo, ale prispôbme sa tempu daných žiakov. Keď sa to podarí, pokračujeme v tom až po 31. stranu, teda po písmeno „h“. Poradie písmen sa podstatne líši od ich zvyčajného poradia v iných šlabikároch. Prečo?

Lebo ja som vychádzala z ťažkostí pri výslovnosti. Problematicky vyslovovaná hláska „r“ a „h“ ako aj hlásky uvedené v predošlých častiach to jasne ilustrujú. Pri vyučovaní písmen nie je potrebné dodržať to poradie, ktoré určuje učebnica.

Keď sme sa teda dostali až po písmeno „h“, musíme žiakom vysvetliť, že teraz sa budeme učiť také písmená (spoluhlásky s mäkčeňom, ä, dz a pod.), pri ktorých musíme vychádzať zo slovenských slov.

Tu sa začína aj vyučovanie dvojitych spoluhlások.

Musíme spomaliť tempo a len vtedy pokračujeme ďalej, ak žiaci pochopili nové učivo a vedia ho i použiť. V dobrom prípade sa do začiatku apríla dajú prebrať všetky písmená. Medzitým každý deň opakujeme, diktujeme, čítame. Čítať môžeme na hociktorej hodine, v texte daného predmetu môžeme vyhľadávať už naučené písmená.

Poradie preberania písmen v učebnici.

Toto poradie nie je potrebné dodržať, sledujte už dobre osvedčený sled podľa tematického plánu:

Písmeno	Strana	Písmeno	Strana	Písmeno	Strana
d	5	k	19	ď	36
e	6	š	20	ť	37
i	7	o	21	č	38
a	8	b	22	s	39
m	9	g	24	ň	40
l	10	n	25	ř	45
c	11	z	26	ä	43
á	12	f	27	ô	44
é	13	í	28	ĺ	42
v	14	p	29	ch	46
j	15	u	30	dz, dž	47
t	16	h	31	y, ý	48
ó	17	ú	34		
r	18	ž	35		

Prvouka:

Ráno	3
Jeseň	4
Zima	23
Jar	32
Leto	46

Súhrnné opakovanie:

Už poznám 33
Tieto písmená poznám 47

Pracovný zošit 48
49
50
51
55

Počítajme 56
57
58

Slovník 60

Keď už čítame vety

Vyložme krátku vetu, napr: Eva píše.
Povedali sme, o kom je reč a čo robí.
Ktoré písmeno poznáme? V poradí.
Z koľkých písmen sa skladá slovo „Eva“?
Z koľkých písmen sa skladá slovo „píše“?
Ktoré písmeno poznáme, zapíšeme do „okienok“.
„Eva“ je prvé slovo, osobitne je slovo „píše“.
Žiak VIDÍ, POČUJE, HOVORÍ a PÍŠE.

Učiteľ dáva žiakom také úlohy, ktoré súvisia s učivom a tempo volí podľa úrovne žiakov. Spočiatku to zaberie veľa času, ale neskôr sa námaha vráti.

Keď zistíme kvalitatívny posun v rýchlejšom chápaní žiakov, už sme odškodnení. Žiaci, ktorí učivo pochopili, môžu samostatne pracovať, s ostatnými pracujeme diferencovane. Nečítajme v skupinách, lebo slabší sa budú ulievat'. Radšej dajme jednému žiakovi kratší text na čítanie, ale usilujme sa o to, aby sme mali čas pracovať s každým.

(Uvedené básničky a riekanky sú z knihy: Marta Lysáková-Lubica Kopinová-Anna Podhorná: Piesne, hry a riekanky detí predškolského veku, SPN, Bratislava, 1989. Je v nej aj veľa notového materiálu, vrele ju odporúčam, pozn. prekladateľa)

Na potoku húsky
vyvádzajú kúsky
a pritom si nezmáču
svoje biele blúzky-

Jozef Pavlovič

Štyri labky, veľké oči,
do vodičky rýchlo skočí.
Počuť ju už od jari

kvákať v našom močiarí.
Povedzte mi, Katka,
čože je to? (Žabka.)

Slovenská ľudová

Vybehli sme na lúčku,
počuli sme kukučku.
Sedela si na buku
a kukala ku-ku-ku!

Jozefína Kováčiková

Máme doma Bundáša,
je to dobrý pes.
Za to, že nám stráži dom,
dávame mu jesť.

Vilma Šimková

Kohút kričí kikiriki
a kurička kotkodák.
Takto kohút zobe zrno
a kurička celkom tak.
Zobki, zobki, zobki, zob,
vzobali celý snop.

František Hrubín

Ja mám doma koníka,
hopi-hopi, hopsa,
Celý deň ma zdarma vozí,
nechce ani ovsu.

Helena Križanová

Tanček

Dupkajú nožičky, Ťapkajte, ťapkajte
veselo dupkajú ručičky, dlaničky,
a milé ručičky veselo dupkajte
nožičkám ťapkajú. pätičky, nožičky.

Slovenská ľudová

Stojí vŕba pri potoku,
visí na nej zvon,
na koho to slovo padne,
ten musí ísť von.

Slovenská ľudová

Hajaj, búvaj, moje zlatko,
snívaj sladký sen,
mamička ťa ukolíše,
zaletíš do krásnej ríše,
hajaj, búvaj len.

Jozef Václav Sládek

Pýtal som sa Martušky:

- Čo ješ rada?
- Halušky.
- Ty čo líbiš, Peťko?
- Ako ocko, všetko.

Viktor Hujík

Zasviet, slnko, do záhrady,
popíjaj si rosy,
len čo trávu vysušíš,
chceme behať bosí.

Vilma Šimková